

ПОСТАВИТИ СТВАРИ НА СВОЈЕ МЈЕСТО — МИР ВАСИОНЕ

Јелена Калајџија

(jela.knjiga@gmail.com)

ЈУ Народна библиотека „Филип Вишњић“

Бијељина, Република Српска, БиХ

(*Владика Фотије: двадесет година епископске службе, приредило Сестринство манастира Светог Василија Острошког у Бијељини, Бијељина: Издавачка кућа Епархије зворничко-тузланске „Синај“, 2020, 205 стр.*)

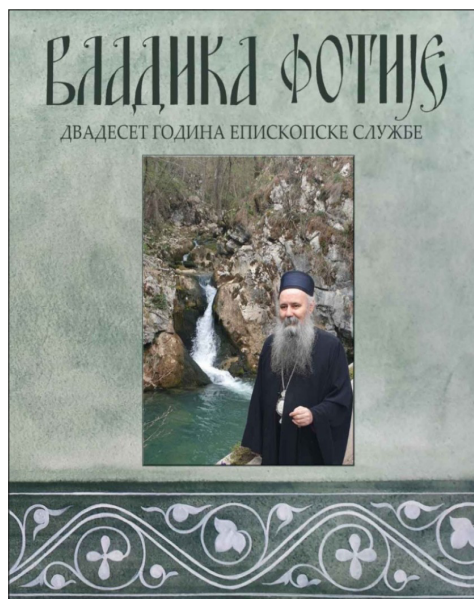
Композиција — приређивачко прегнуће или: ко су читаоци ове књиге?

Монографија пред нама композицијски има врло сложену поставку. У њој се преплићу текстуални и визуелни пасажии који се међусобно допуњују: прве чини бојевит спектар жанровских усмјерења у којима доминирају бесједе и поуке, коментари, тумачења како догађаја из Јеванђеља, тако и из савремености, неријетко уплетени у компаративистици коју омогућава Јеванђеље као парадигма живота; интервјуи, мемоарска проза као откинути фрагменти сјећања на свој духовни раст и историјски контекст у којима се овај одвијао, а којима је мали, али одабран приређивачки сабор успио да симулира како хронологију живота приповједа сам Владика Фотије, те других краћих форми, махом, такође, фрагментарног типа, са жељом да се на тај начин, што више чује глас самог Епископа, а што мање оних које су ову књигу радиле, чинећи тако ову монографију аутентичним саговорником.

Књигом *Владика Фотије: двадесет година епископске службе* (Синај, 2020) цитатним колажом из исјечака различитих изјава, интер-

вјуа и обраћања, води нас, управо, глас владике Фотија, но тек што у првих неколико текстова прођемо основне биографске елементе, изванредне колажне стилистичке ове књиге бацају нас у срж најдубљих теолошких, али и историјски важних бесједа Епископа Фотија, којих је, дакако, у двије декаде било толико да је суочавање са тешкоћом пробирања из, у аутентичном облику сачуваних, захтијевало усрдну бригу и деликатну пажњу. Који је удио приређивача у оваквим књигама, ако узмемо да су то увијек скрајнуте позиције, од којих, парадоксално зависи читаво постојање дјела, какве су и позиције

непрепознатљивих активности преводилаца, илустратора и њима сличнима? Голем и преголем! Како сам Владика на једном мјесту каже, говорећи о Светом Сави, а биљежи ова монографија: *Говориши о великанима је тешко, а говориши о светим људима је веома тешко. Свети оци кажу да, ако желимо да говоримо о некоме морамо да будемо бар на сличном духовном нивоу као онај о коме говоримо, да бисмо разумели тајну његове личности, јер то надилази земаљске оквире* (стр. 137), а то се, као што се може уочити односи како на приређивачко трудољубије, тако и на комуникативно примање код читалаца. Опет и опет — саборност. Кriptoауторски рад Сестринства, у складу са својом духовном зрелошћу на себе узима само приређивачки и илустраторски дио. Међутим, оно што ће у први мах бити само структура и декор, иначе врло изгледног издања, необичног формата, младе, али врло обећавајуће издавачке куће „Синај“, али уједно и визуелизација кључних носилаца бесједа јесу цртежи и иконописно трудољубље сестара које заокружује ову књигу једном врло игровом и са пажњом рађеном да би тако — пажљиво — била и читана цјелином! Сестринство нас капарише на почетку и молитвено отвара очи за изузетно моћне, семантички препуне и многополезне цитате Епископа Фотија које слиједе — „осетити и надахнути се ревношћу и жртвеном љубављу које он има према светој саборној и апостолској љубави“ (стр. 5). Како је Епископ икона самога Христа, јасно је да је читава дјелатност сестара коју карактерише прије свега осјећај склада и мје-

ре, да колажно поставе *сѣвари на своје мјесто*. То дијеле, као и лична имена под заједничким вијенцем монаштва — сестринство.

Поднаслови и два отворена обраћања приредилаштва (*Увод* на самом почетку монографије и у опис поглавља *Издаваштво и мисијски рад* у одјељку *Епархија далматинска*) једини су конкретан њихов ауторски глас. Монографија је подијељена на дјеловање Епископа Фотија прије хиротоније, Епархију далматинску и Епархију зворничко-тузланску, а четврти дио јесу *Беседе, чланци, поуке и интервјуи*. Поднаслове такође, можемо раздијелити на хронолошке (*Ограсћање, студентски дани, манастир Ковиљ и Сремски Карловци; Хиротонија; О православној Далмацији; Устоличење у Шибенику; Бојословија; Неимарство и обнова манастира и монаштва; Устоличење; Значајне активности...*), али и оне са поуком (*Смисао постојања бојословија; Реч о новим бојохулницима; „Хришћански рецет“; Истински верник; О покајању; О врлини; Тајна крштења и живој у Цркви; Беседа о старом и новом човеку; О Царству Небеском; О врлини; О милостињи; Ревносни служитељи; Тајна духовној живој; Људскост и поштење; Ето ја крсти!; Небеска Лишурџија; Нека мир постане наша својина; Ми смо једно Тело Христово; Бој нам је дао велике духовне дарове...*); те онима о Светима (*О Светом Сави; Свети Сава Српски Мојсије; Старац Порфирије; Старац Пајсије; Свети, хришћолики људи...*), активно дјелатне у савремености на одређена историјска и друштвена, политичка питања (*Поводом оснивања ХПЦ; На другој скупштини СНВ-а у Зајребу; О Косову и Метохији; Чувајмо своје Православље и Светосавље; Принципи Немањинке симфоније; НЕ НАТО-у; О Русији и Зајпаду; О глобализацији; О односу са другим вероисповестима...*) и напослјетку универзалним бригама мирјана из позиције савремености (*Није човек само економско биће; Бишка за омладину; Деца усвајају оно што виде; Не живи човек само о хлебу...*).

Ако прилазите овим страницама као човјек који се стара да литургијски живи, ово штиво биће валенца до старца Порфирија и Пајсија, као посредованих присутношћу и ријечју Владике Фотија; потом изузетно значајно посвједочавање о важности историчности свих библијских биљежака о старању над собом и надзирању својих моћи, али неизоставно и њима еквивалентних из традиције светосавља саме личности и образа Светога Саве и још ближе до Светога Патријарха Павла. Међутим, оно по чему је ова књига посебно вриједна јесте њена комуникативност са читаоцима који н и с у у кругу православља. Она даје одговоре, и то врло прецизне, на најчешћа питања, али не и са најчешће пружаним одговорима, већ из сасвим посебних, ријетко коришћених примјера или из угла у којем ствари

(недоумице, сумње, предрасуде) бивају демистификоване и постављене на своје мјесто.

**Живот Владике Фотија као парадигма православља
на међи и искушењима вијекова:
Хронологија и семиотика — Географија или Сеобе**

*Православље дефинише духовну димензију нашег бића,
а свештосавље националну.*

*Једно извире из другог чинећи неодвојиву целину,
као што је неодвојива душа од тела.*

(Владика Фотије: двадесет година епископске службе, стр. 19–20)

Концепт монографије је прагматски дио живота у Христу. И ако само у томе успијемо ишчитати симболику увелико смо одмакли у читању себе самих – витлани буром гријеха. Уцбеник пребивања у детаљу. Љубави и смислености. Пажњи и стрпљењу. Као што владика Фотије каже о немогућности људи да прихвате и истрпе љубав ако на њу нису свикли. *Најшјеже сћање је када демони имају присиљу човековом срцу и трехом и сирасијима ја учине каменијим и неосетљивим* (стр. 99).

У тананој, пјесничкој души, дарованој готово ратничком бриткошћу и у том, у први мах оксиморонском споју осјетићете прави лик оца. Онога који воли и брани. Тако, свједочанство, нимало занемариво, о Београду с почетка осамдесетих, у духовном загрљају отаца Атанасија, Амфилохија и Иринеја, романескно готово, сјећа се да су изгледали као ликови из неког романа Достоевског. Носили смо скромну одећу шамних боја, имали смо дуге косе и браде (стр. 8), изазивали чуђење код пролазника, јер *тада је било веома тешко, јер је Црква још увек била као у тељу. Они су улаћали велике најоре да прошире поље деловања, ја су, орјанизујући разноврсне ирибине по Београду и појављујући се у медијима, постојено откривали широј јавности реч Божју и глас Цркве. Мислим да се њихово надахнуће претлаћиво на извесан начин и нас коснуло. Било је то одушевљење које нас је држало током студија, и које ми је дало снаге да као студент одем на Свету Гору и тамо срећем свете људе. Тада нисам био толико свестан, али сада и те како јесам* (стр. 9, 13).

Даља искушења која су дала кријепост у вјери и још већу посвећеност тичу се Ерлангена, гдје је у директном сусрету са *прошестанцима, рационалном теологијом и шехнокрајцијом европског секуларизованог света*, који га приводе монаштву, али не као бијег већ као одраз духовне борбе, управо како свједочи: *Зато је добро да православни*

студенти одлазе тамо и, колико могу, да сведоче изворности и надличности Православља. То је богајство које ми имамо (стр. 14–15). И на овај начин могла би се дати парадигма дјеловања, мисли и молитвеног постигнућа Епископа Фотија у *постављању ствари на своје мјесто*. Двије деценије одговорности за духовно постигнуће двије епархије са искушењима историјских напрстина, дају бинарно позиционирање и у самој монографији. Па ипак оно што карактерише оба поднебља је њихова вјерска разнородност и мултиетничка комплексност на, ипак, још незараслим ранама историје. У тексту насловљеном „О односу са другим“, опомиње на опрезност са замкама хришћанског сентиментализма, као и екстремног зилотизма.

Приликом реалне историјске опасности од формирања ХПЦ, апропо међувјерских односа, јасно се постављају ствари на своје мјесто: *Све поменуто моло би да изгледа пошћуно неопходно, па и сама наша забринутост око формирања ових удружења, јер смо сведоци да у демократским друштвима разна удружења ничу као пецурке после кише*. (82) Како сам Епископ каже прелазно је из манастира Ковиља у порушену и сјаљену Далмацију. Сада је пошћуно да идем у пошћуно друшћу Зворничко-шумланску епархију (...) **дакле коренисто друшћу контекст, а ојеш је погви исти** – сведочиши живу унутрашњу веру и Христа васкрслои (стр. 59–60). Слабост човјека, али скромност приде огледа се у искреној јавној исповјести преласка из епархије у епархију, гдје се каже да се за ту једноставну драму спрема, те да то није ни мало лако, односно: *Имам у себи неку унутрашњу борбу како је могуће једну велику укоренену маслину сада ишћујаши и премешћаши на друго мјесто*. Дакле, *што није једноставно, али што је борба; што је погви*. Подвижници Кавсокаливиши на Светој Гори са шћим изазовом су се суочавали *тако што су сваки дан палили своју колибницу да се не навикну на њу* (стр. 59).

Сеобе су оно што човјека може извјежбати у независању за простор, људе, ствари, на онај овоземаљски начин, на који смо почесто слаби, који нас уљуља и донекле размази у привидној сигурности. Отуда сама географија, саме сеобе играју много у грађењу личности особито када је она усмјерена изравно у своме расту ка једном циљу. Имамо мноштво синапси од Кочића до Крањчевића, од Бачке до Далмације, чије искуство опет наноси потребу истицања једне ипак скрајнуте не само културноисторијске, већ великим дијелом и политичке теме далматинског Косова, ресемантизованих кроз објаве новомученика далматинских, те огромном напору за популарисање и обзнањивање прегнућа, и канонизацију Никодима Милаша.

Да се маслина добро укоријенила и наставила да грана и плоди показује панданско искуство Далмације и Семберије. А ево и бинарних паро-

ва: Издавачке куће „Истина“ и „Синај“, часописи *Истина* и *Животворни Источник*, Иконописна радионица „Андреј Рубљов“ спрам „Одигитрије“; Фонд „Милостиви Самарјанин“ и „Богородица Тројеручица“... Али ни сам географско-политичко-историјски контекст двије епархије није преголемо другачији, у Хрватској су то били повратници, а у Републици Српској и даље трусно тло, па се принцип симфоније на који се неријетко и с правом позива, показује као више него оправдан и остварен.

Без длаке на језику: поставити ствари на своје мјесто — сачувати мир

*Одвек је било тешко сведочити Истини,
а у наше модерно доба, изгледа, најтеже. (...)
Има ли утјехе, има ли излаза?
Ја сада, као нови епископ Цркве Божије,
смирено пред Богом кажем — има.
Христос Богочовек — Његова Голгота је утјеха наше болести,
а Његово Васкрсење, по вери нашој је и наша слава и победа.
(Владика Фотије : двадесет година епископске службе, стр. 17–18)*

Једна од најоштријих бесједа која заиста улази у домен „постављања ствари на своје мјесто“ штампана је у *Мисионару* из 2014. године, а овдје је насловљена „О врлини“ (стр. 107–108): *Данас се знање поистовјећује са количином информација, компјутерима, чиповима... То, наравно, није знање већ технологија...* (стр. 107).

Необожена врлина или врлина мимо Христа не спашава и не доноси духовне плодове, у више наврата се може оваква мисао проникнути, те да није *довољно бити добар што је поједино, поодвојено, поодвојено* и даље: *Свако треба да има љубав да буде Милостиви Самарјанин, волећи Христовом љубављу које мимо цркве нема, не хуманистарац и социјалну радник* (стр. 107). Такође, на другом мјесту, каже да човјек сходно тјелесном умовању прави селекцију којом процјењујемо људе, а то *сјучава да христолоки волимо све људе* (стр. 113). У ових неколико цитата, јасно је да је највећи поклон читаоцима изразита прецизност и недвосмисленост када су у питању „осјетљиве“ теме, или макар оне за које се „подразумијева“ да је са њима све на мјесту.

Глобализација — на прву лопту велики непријатељ, али Владика и ту проналази предности, што свједочи да једностраност у сагледавању појава у друштву, није нипошто методика православља, напротив. Иако на једном месту каже да *Фејсбук је дјецу, да шаље, врло сликовито речено, али и гротескно, један, умни СМС од ђавола*, подвлачи неопход-

ност присутности љековите ријечи, која би била противтежа, исцјељујући тренутак у сасвим посебном окружењу (браузеру). Данашња модерна комуникација омогућава нам, *што је једна од предности глобалне цивилизације, да сћујимо у дијалогу са другим људима шј. Другим човеком, и да му у том дијалогу љубави изнесемо основну истину наше вере.* (80) А то није увијек лако. Потребно је на примерен начин, [да] сведоче о своме свештеничком раду, о својој парохији или о своме манастиру, пред свима и у свакој прилици, али увек на бојоголичан и јеванђелски начин. ... „ако ми заћујимо, камење ће проговориши.“ (Лк. 19, 40) (стр. 84). Јавна реч је нешто што мора бити „осољено“ и истинито, али и наша пастирска служба треба да буде таква, јер наш животи и проповед треба да буду со овог света (Мт. 5,13) (стр. 85).

Насупрот томе: Данас сајана држи у власти многе људе и поробљује их преко мобилних телефона, интернета, Фејсбука и ујошће виртуелне реалности и друго, убацујући преко ових медија своје слике и представе и, нажалост, поробљавајући тако многе. Данас су на тај начин најаднућа чак и мала деца (стр. 100–101). И у покушају да се објасне три нивоа живљења човјека као паганина, старозавјетног и новозавјетног човјека, важно је подвући да је простор виртуелне мреже аудио-визуелни *сћари човек [који] робује умним фантазијама и сликама и руководи се њима, не знајући често [да] се иза њих крије сам човекоубица од искони – сајана. Сћарац Јефрем из Аризоне каже да помисао када долази човеку на почетку изгледа као мрав (миммолеои). Ако одбијемо – ништа, мир. Ако је прихватамо, она се претвара у лава који нас проћућа. То је демонско лукавство. Данас сајана држи у власти многе људе и поробљује их преко мобилних телефона, интернета, Фејсбука и ујошће виртуелне реалности и друго, убацујући преко ових медија своје слике и представе и, нажалост, поробљавајући тако многе. Данас су на тај начин најаднућа чак и мала деца* (стр. 100).

Чест су-говорник Владике Фотија, примјетно је, и неоспорно: Фјодор Михаилович Достојевски. Говорећи о глобализму, Владика се досјећа „стакленог дворца“ Достојевског у којем глобализам јесте *тробница свих народа која ће бити проћашена бационом мира, слободе и блајосћања* (стр. 124). И посљедњи одговор на сва питања даје у одрицању свођења на шовинизам (стр. 125), чиме доиста и коначно, поставља ствари на своје мјесто. Тананост душе може да учини бритку нијансираност ствари видећи *јдје* им је мјесто. То је чинио и Достојевски, али са својим фиктивним јунацима, у које је гледао зурећи у свијет око себе. Књига коју листамо, отуда јесте, на духовни раст вјерницима, али је и проповједничка у смислу уласка у сферу православног поимања свијета, аргументовано, уз чињеничко одрицање свим недоумицама, које долазе почесто од неинформисаног и тиме олако и погрешно

схваћеног. Зато ћемо чак читати овдје и о поздравима, да је добар дан као жеља, а *јомаже Бој* као благовјесник мира (стр. 132).

Примљено: 2. 4. 2021. | Одобрено: 26. 8. 2021. □

УДК / UDC: 821.163.41-1(049.32)

Теолошки погледи / Theological Views

Година / Volume LIV

Број / Issue 2/2021,

стр. / pp. 378–382.

DOI: <https://doi.org/10.46825/tv/2021-2-378-382>

ПРОЦЕС ПОЕТСКИХ КАНОНИЗАЦИЈА

(Гордана Боранијашевић, *По-свеће*,
Београд: Српска књижевна задруга, 2020, 160 стр.)

Дамјан Ћулафић

(damjan.culafic@gmail.com)

Епархија будимљанско-никшићка, Беране, Црна Гора

Пјесника, одавно, из небројено много разлога, читалац цјелисходно има разлога и основа да одреди као лице које није дужно да се ичему покори, да се икоме приклони, да ишта конвенционално уважава и поштује, већ да га перципира као јединствену појаву која култивише осјећај апсолутне слободе, као индивидуу која је кадра да, чак, донекле, дрско присвоји себи овлашћење да на сваку тему, коју свијет и крупни повијесни процеси фабрикују, говори суверено, самоувјерено, фриволно... Тој групи пјесника, који храбро руше стереотипе и исказују своја интелектуална и емоционална опредјељења у животу и стваралаштву, припада и Гордана Боранијашевић, *не-обична ђјесни-киња*, која је себи дала за право да деведесет три пјесме, колико их чини збирку која је пред нама, сазида од *по-свећа* поетског проседеа канонизације личности којима се стихови, као мотивима, творе.

Збирка *По-свеће* дјелује као мозаик љубави и поштовања које пјесникиња осјећа и култивише према оном свијету, оним људима, којима су пјесме посвећене. Истовремено, ова збирка је својеврстан именослов и споменар многих свијетом промијенилих, али у поетесином полифоном мемоару живо присутних, људи: стваралаца или овом ствараоцу блиских лирских субјеката. Занимљиво је, макар потписнику овог скромног огледа, да пјесникиња, која Дражевиће држи за свој једини